

027.1

ESTI HÍRLAP

1975 JUN 30

Jövőre: 150 éves az Akadémia könyvtára

244 KINCSEK A PÁNCÉLTEREMBEN

Arany kézírása, Ady levelei • Valódi Corvina

Arany János kézírása, gyönyörűen formált betűi a Kapcsos Könyvben, ógörögből, angolból fordított műveinek eredeti kéziratai, *Vörösmarty, Ady, Csokonai* levelei, Az ember tragédiája *Madách* kézírásával, *Arany János* megjegyzéseivel, *Széchényi István* tanulmányai, *Mátyás* egyik *Corvinája*, magyar és latin nyelvű kódexek: a hazai és az egyetemes szellemi élet, a kultúra és a tudomány legbecsebb emlékeit őrzik a Magyar Tudományos Akadémia könyvtárának pánccelszobájában.

TELEKI JÓZSEF ADOMÁNYA

A könyvtár majd egyidős az Akadémiával: az ország önálló tudományos intézményének megalakulását követően, 1826-ban Teleki József vetette meg alapjait: 30 ezer kötetes családi könyvtárát ajánlotta fel a Tudós Társaságnak. Egy év híján tehát szintén másfél évszázados. A könyvtár története azóta is elválaszthatatlan fenntartó intézményének, az Akadémiának történetétől.

Már az Akadémia megalakulása előtti tervezték, amelyek mind sürgettek egy önálló nemzeti, tudományos központ létesítését, hangsúlyozták a könyvtár jelentőségét, fontosságát — mondja *Rejtő István*, a könyvtár megbízott igazgatója. — Mint ismeretes, *Széchényi István* 1825-ben a pozsonyi rendi országyűlésen birtokainak egyévi jövedelmét ajánlotta fel a hazai Tudós Társaság alapítására, e ezzel létrehozta az ország önálló tudományos akadémiáját. A másik nagy adományozó *Teleki József* volt, aki családi könyvtárát juttatta az Akadémiának. Mint mondta: „Hogy a nemzeti nyelv előmozdítására és ezáltal a tudományok művelésére szervezendő Tudós Társaság a maga feladatának a rábizottakban ohajtott eredménnyel meg bírjon felelni, számos irodalmi segédesszközzel, elsősorban pedig nagyobb könyvtárgyűjteménnyel látandó el.”

A könyvtár kezdetben nem tudta betölteni hivatá-

sát, mert nem volt megfelelő helyiség, ahol otthont kapott volna. A Tudós Társaság 1831-ben kezdte meg működését a Duna-parton, a Gresham-palota helyén volt Deron-házban bérelt helyiségekben. Itt azonban a könyvtárnak nem jutott hely, a könyvek továbbra is a Teleki-család Szervita téri — ma Martinelli tér — házában maradtak. Eközben a Tudós Társaság vezetői megkezdték egy másik könyvgyűjtemény megteremtését is: cserekapcsolatokat teremtettek külföldi akadémiákkal, s megkezdték az Evkönyvek és a Tudománytár kiadását. 1840-ben törvény rendelte el a nyomdai köteles példányok beszolgáltatását az Akadémiának. A Tudós Társaság könyvtára tehát mindinkább gyarapodott, újabb és újabb adományok is gazdagították. Az első nagyobb ajándék ismét Teleki Józsefnek köszönhető, aki 1837-ben megvásárolt egy régi könyv- és pénzgyűjteményt, s ezt az Akadémiának adta. Ugyancsak nagyobb gyűjteményt adott át *Marczibányi Livius*, majd *Bathányi Gusztáv* ajánlotta fel 30 ezer kötetes könyvtárát. Az első magyar bibliográfus, *Sándor István* végrendeletében ugyancsak az Akadémiára hagyta könyveit, képeit, pénzgyűjteményét, s tízezer forintot alapítványt is tett. Saját műveivel járult hozzá a könyvtár növekedéséhez *Széchényi, Bolyai Farkas, Kazinczy Ferenc, Irinyi János, Vörösmarty Mihály, Fáy András, Bugát Pál, Toldy Ferenc, Czuczor Gergely, Reguly Antal*.

VÉGRE OTTHON

A könyvek, a kéziratok, a folyóiratok sokaságának helyet kellett szerezni. Az Akadémia 1836-ban a mai Petőfi Sándor utca 3. számú, akkor Üri utca 612. számú Trattner-Károlyi-házban bérelt helyet. Egy évvel később ugyanebben a házban, a második emeleten nyolc helyiséget szereztek a könyvtárnak. Megkezdődhetett a rendszeres feldolgozómunka, amelyet *Toldy Ferenc* titoknak — főtitkár — végzett el. Az ő szaktudásának és fáradhatatlan munkájának köszönhető, hogy 1844. december 23-án végre megnyílhatott a könyvtár. *Vörösmarty Mihály* ez alkalomból írta a *Gondolatok a könyvtárban című költeményét*.

Változást hozott a könyvtár történetében, amikor 1862–65-ben *Stüler* berlini építész tervei alapján,

Ybl Miklós és *Szkalnitzky Antal* vezetésével felépült az Akadémia palotája a Duna-parton. Végre tehát saját otthona lett az Akadémiának és a könyvtárnak. Ezzel egyidőben láttak hozzá a könyvtár átszervezéséhez, addig ugyanis a Teleki-család könyvtárát nem volt szabad megbontani. Az első világháborúig a könyvtár egyenletesen fejlődött, s évente átlagosan kétezer kötettel gyarapodott az állománya köteles példányok és cserék révén. A könyvtár technikai berendezése a kor színvonalán állt: az olvasóteremben gázvilágítás volt, s elég korán, 1895-ben bevezették a villanyt. A két világháború között főként a cserekapcsolatok fejlődtek. A második világháború idején az értékes könyvtári anyagot biztonságba kellett helyezni az épület alatt a Vár-hegy-barlangokban, a Nemzeti Múzeum pincéjében és Veszprém mellett egy óvóhelyen.

ÚJ KORSZAK

Új távlatokat nyitott a könyvtár életében is a felszabadulás. Az Akadémia 1949-ben történt átszervezését követően — amikor is a Magyar Tudományos Akadémia az ország legfelsőbb tudományos testületévé vált — a könyvtár állami költségvetési intézmény lett. A megsérült olvasóterem új berendezést kapott, folyóirat-olvasó nyílt, és további új helyiségekkel, raktárakkal bővült a könyvtár. Újjáteremtették a kéziratárat, megszervezték a keleti gyűjtemények részlegét, s 1963-ban önálló akadémiai levéltár alakult. A fejlődést érzékelteti két adat is: 1945-ben félmillió könyv volt és tíz munkatárs dolgozott az MTA könyvtárában, ma a könyvek száma meghaladja az egymilliót és 130 munkatársat foglalkoztatunk. Fejlődtek a cserekapcsolatok is, jelenleg 90 ország 1639 tudományos intézményével állunk összeköttetésben. A könyvtár kiadói munkája is jelentős. A Tudományos Szervezési Tájékoztató című, kéthavonta megjelenő folyóiratunkban a tudománypolitika és a kutatásszervezés témakörében adunk széles körű tájékoztatást. Feladatunk ugyanis a muzeális értékű könyvek megőrzésén túl a hazai tudományos közvélemény tájékoztatása, a tudományos kutatómunka segítése.

Halász Júlia